

MINNESOTA ÇOK YÖNLÜ KİŞİLİK
ENVANTERİNİN TÜRKÇEYE UYARLANIŞI VE
STANDARDİZASYON PROJESİ

Işık Savaşır

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) bugün Amerika Birleşik Devletlerinde en sık kullanılan ve üzerinde en fazla araştırma yapılan kişilik envanterlerinden biridir. Aynı zamanda birçok Avrupa ve Latin Amerika ülkelerinde standardizasyonu yapılarak uygulanmaktadır. Bu testin Türkçeye uyarlama ve standardizasyon çalışma ve planlarını tartışmaya başlamadan önce test hakkında kısa bir bilgi vermenin uygun olacağı düşünülmüştür.

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterinde psikiyatrik sınıflandırmaya göre ayrılmış dokuz klinik alt test ve üç de geçerlik alt testi vardır. Klinik alt testler sırayla Hipokondri, Depresyon, Histeri, Psikopatik Sapma, Maskülinite-Femininite, Paranoya, Psikastenî, Şizofrenî, Hipomani, Sosyal içedönüklüktür. Geçerlik alt testleri ise L, F ve K adları ile bilinirler. Geçerlik alt testleri testte savunucu tutumu, kendini olduğundan iyi ya da kötü gösterme eğilimlerini ölçerler.

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri test geliştirme yönünden diğer kişilik envanterlerinden ayrılır. Alt testlerdeki maddeler görgül geçerlik (empirical validation) denilen bir yöntemle saptanmıştır. Test geliştirilirken bireyi tanımlayacak çok çeşitli cümleler toplanmıştır. Bunlar çeşitli belirtiler, kişilik özellikleri, sosyal ve kişisel tutumları kapsamaktadır. Bu maddeler başlangıçta normal ve hasta gruplara verilmiştir. Çeşitli tanı gruplarıyla örneğin histeri tanısı almış bir grupla normal bir grubun vermiş olduğu cevaplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Bu iki grubu birbirinden ayırt eden maddeler Histeri alt testini ortaya çıkarmıştır. Aynı

işlem diğer tanı grupları ile tekrarlanmıştır. Böylece testi alan her denek psikiyatrik hastalık tanısı almamış, normal yaşamını devam ettiren bir norm grubu ile karşılaştırılmaktadır. Testi alandan mümkün olduğu kadar doğru cevap vermesi istendiği halde yorumlayıcı o cevapları o kişi hakkında en doğruyu yansıttırıyor olarak kabul etmek zorunda kalmamaktadır.

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri Türkçeye çevrilerek yurdumuzda uygulandığında kişiyi Amerikan normlarıyla yani normal bir Amerikan vatandaşıyla karşılaştırılma durumu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle testin Türk toplumu için uyarlanması ve standardizasyonu çok önem kazanmaktadır. Bu alanda şimdiye kadar yapılan çalışmalar ve planlanan araştırmalar aşağıda tartışılacaktır.

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterinin ilk çevirisi Test ve Araştırma Kurumu tarafından yapılmış, 1970 yılında ise Işık Savaşır ve Atilla Turgay tarafından çevirinin üzerinden geçilerek çoğaltılmış ve Hacettepe Üniversitesinde kullanılmaya başlanmıştır.

1974 yılında yapılan bir önçalışmada (Savaşır, 1974) bu envanterin toplumumuz için uygunluk derecesi kabaca araştırılmaya çalışılmıştır. 130 normal ve 130 hastaya uygulanan test sonuçları burada kısaca özetlenecektir. Örnekteki normal Türk erkeklerinden (çoğu üniversite öğrencisi, N = 47) elde edilen standart T puanları Amerikan erkek normlarıyla karşılaştırıldığında oldukça büyük farklılıklar göze çarpmaktadır. Şizofrenî, Depresyon ve geçerlik alt testlerinden F alt test puanları Amerikan normlarından iki standart sapma yüksektedir. Histeri, Hipokondri, Psikopatik Sapma, Maskülinite-Femininite, Paranoya, Psikostenî ve Hipomani alt testlerinden el-

de edilen puanlar ise Amerikan normlarına göre bir standart sapma yüksektedir. Bu sonuçlar değişik kültürlerdeki erkek üniversite öğrencileri puanlarıyla karşılaştırıldığında bazı ilginç eğilimler göze çarpmaktadır (Bakınız Tablo 1). En yüksek puanlar olan F, D ve S_c puanları Pakistan ve İsrail örneklerinde de en yüksek puanlar olarak bulunmuştur.

Örnekleminizdeki normal Türk kadınlarıyla Amerikan kadın normlarının karşılaştırılmasına gelince, erkeklerde görülen aşırı farklılıklar burada görülmemiştir. Örnekleminizdeki kadınların çoğunluğu üniversite öğrencisi (N = 83) olduğundan puanlar Amerikan üniversiteli kadın normlarıyla karşılaştırıldığında yalnızca dört alt testte bir standart sapmalık bir fark görülmektedir (F, Depresyon, Maskülinite-Femininite, sosyal içe dönüklük alt testleri). Değişik kültürlerdeki kadın üniversite öğrencilerinin MMPI ortalama puanları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Örneklemindeki hasta-normal karşılaştırılmasına gelince beklenildiği gibi testin bütün klinik alt testlerinden ve L dışındaki diğer geçerlik alt testlerinden alınan puanlar hasta ve normal grubu anlamlı bir şekilde birbirinden ayırtmaktadır. Normal kadınların hasta kadınlarla ve normal erkeklerin hasta erkeklerle yapılan karşılaştırmasında da aynı sonuçlar elde edilmiştir.

Bu ön çalışma bize testin Türkçeye uygulanabileceğini ancak yeni normların geliştirilmesinin gerektiğini düşündürdü. Klinik ve geçerlik alt testlerindeki gözlenen farklılıklar çeviriden ileri gelebileceği gibi kültürel farklılıkları da aksettirebilirdi. Bu nedenle ilk önce çeviri ele alındı.

Çeviri Üzerindeki Çalışmalar:

İlk önce iki kişi tarafından bütün test maddeleri üzerinden dikkatli olarak geçildi ve Türkçe olarak tam ifade edilmesine, tercüme kokmamasına dikkat edildi. Aynı zamanda aynı duy-

gusal yükte olmasına çalışıldı. Çok güçlük çekilen 15 madde iki dili de çok iyi bilen 4 ayrı kişiye verilerek Türkçe karşılıkları istendi. En iyi seçenekler teste dahil edildi. Cümlelerin mümkün olduğu kadar basit, kısa ve anlaşılır olmasına çalışıldı. Daha önceki klinik tecrübelerimiz bilhassa uzun cümlelerin anlaşılmasının güç olduğu izlenimini yaratmıştı. Bazı cümlelerin ise kültürel yönden çok yanlış olduğu açıldı. Örneğin "Alis Harikalar Diyarında adlı kitabı okumayı severim", "masal okumayı severim" şeklinde değiştirildi. Türk deneklerin takıldığı ve cevap vermede güçlük çektiği geçmiş zaman ile yazılmış cümlelerin de zamanı değiştirildi. Örneğin, İngilizceden aynen çevrilmiş "Babamı severdim" cümlesi "babamı severim" tarzında değiştirildi.

Bu şekilde tercümesi yeniden dikkatlice gözden geçirilen Çok Yönlü Kişilik Envanteri bastırılarak iyi İngilizce bilen 22 kişiye Türkçe ve İngilizce formları birer hafta ara ile uygulandı. 11 kişiye ilk önce İngilizce 11 kişiye ise önce Türkçe formu verildi. İki form arasındaki geçerlik ve klinik alt testler arasındaki korelasyonlar hesaplandı. Ancak testin bu yeni Türkçe formunun 1 hafta ara ile test-tekrar test güvenilirliği bilinmemekteydi. Alt test güvenilirliğinin saptanması için ayrı 20 kişiye yine 1 hafta ara ile Türkçe formu iki kez uygulandı.

Sonuçlar Tablo 3'de gösterilmiştir. Tablo 3'de ayrıca testin İngilizce (9 ayrı çalışmanın birleşimi) ve Almanca-İngilizce, Fransızca-İngilizce, İspanyolca İngilizce birleşimi test-tekrar test güvenilirlikleri eklenmiştir.

Görüldüğü gibi bazı alt testlerde İngilizce-Türkçe formları arasındaki korelasyon hem İngilizce hem de Türkçe formları arasındaki test-tekrar test güvenilirliğine yakındır. Bazı alt testlerde ise (F, D, K, Pa, S_c) Türkçe-İngilizce formların korelasyonu oldukça düşüktür. Bu sonuç-

* Dr. Işık Savaşır ve Neşe Erol

TABLO I
DEĞİŞİK KÜLTÜRDEKİ ERKEK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
MMPI ORTAK PUANLARI

	L	F	K	Hs-.5K	D	Hy	Pd .4K	ME	Pa	Pt+1K	Sc+1K	Mat.2K	Si
Pakistan N = 75	53 ^x	66	50	57.53	66.56	56.10	63.89	63.24	69.84	67.52	70.90	63.93	56.41
İsrail N = 187	52	68	52	60	63	58	62	62	59	62	71	59	53
Amerikan N = 40	45	50	55	50	51	53	55	59	52	53	52	57	49
Türkiye N = 41	56.49	69.02	52.64	61.09	69.03	61.08	59.51	61.79	59.36	62.45	70.75	58.17	58.49

(x) Puanlar T puanı olarak belirlenmiştir.

TABLO II
DEĞİŞİK KÜLTÜRLERDEKİ
KADIN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
MPTİ ORTALAMA PUANLARI

	L	F	K	Hs-5.K	D	Hy	Pd-.4K	ME	Pa	Pt	Sc	Ma+2K	Si
Pakistan N = 75	53 ^x	66	50	54.34	61.93	51.94	60.98	60.74	58.73	60.75	66.61	55.78	60.73
İsrail N = 185	52	62	53	53	60	58	62	50	61	58	62	59	57
Amerikan N = 40	44	50	54	50	50	55	55	50	57	56	56	55	51
Türk N = 83	58.75	64.67	51.00	54.97	59.29	58	51.82	59	56.99	54	60.27	55	55.71

(x) Puanlar T puanı olarak belirtilmiştir.

lar bizde madde analizi yaparak tutarsız cevap verilen maddeleri saptama gereksinimini uyandırdı. Böylece tek tek maddelere gidilerek Türkçe ve İngilizce maddelerde üçten fazla kişinin tutarsız cevap verdiği bütün maddeler saptandı. Ayrıca Türkçe-Türkçe formlarında da aynı işlem yapıldı. Bu maddeler incelendiğinde İngilizce-Türkçe formlarda en tutarsız maddelerden bazılarının daktilo hatasına bağlı olduğu görüldü. Örneğin olumsuz olması lazım gelen birkaç cümlenin olumlu olarak yazılması gibi. Bu gibi aksaklıklar giderildikten sonra tüm tutarsız maddeler yeniden gözden geçirildi. Bu maddelerden çoğu daha önce güçlük çekilen uzun cümlelerdi. Diğer bir faktör ise İngilizcede sıklıkla kullanılan "or" kelimesi karşılığı "ya da" ile yapılmış cümlelerde ve iki şıkta kapsayan cümlelerde karşılaşılan güçlüktü. Örneğin; "Eleştiri ya da azar beni çok kırar" gibi bir cümlede eleştiri kırar ama azar kırar, tarzında itirazlar olmuştur. Bu nedenle mümkün olduğu yerlerde "ya da" kelimesinin kullanılmaması ve iki ya da daha fazla seçenekli cümlelerin tek seçenekli cümle haline getirilmesine çalışıldı. Bazı cümlelerde yine İngilizce ve Türkçeyi çok iyi bilen kişilerden yardım istendi. Böylece hem Türkçe-Türkçe ve hem de İngilizce-İngilizce formlardaki tüm tutarsız maddeler elden geçirildi. Hiçbir standart alt teste girmeyen ve hem Türkçe-Türkçe hem de İngilizce-Türkçe formlarda çok tutarsız olan bazı maddeler ise tamamen değiştirildi. Örneğin, "ailemden bazılarını kıskanışım boğuna değildir." "Kimseden sevgi görmüyorum." şeklinde değiştirildi. Bu yeni formun tutarlılığı arttırıp arttırmadığını saptamak için Türkçe-Türkçe korelasyonu oldukça yüksek (.88) ancak Türkçe-İngilizce korelasyonu oldukça düşük (.55) olan K alt testi yeni formuyla bastırılıp 20 kişiye uygulandı. Daha önce .59 olan korelasyonun .80'e çıktığı görüldü. Test, bu son formuyla çoğaltıldı.

Planlanan Çalışmalar:

I. Normatif Çalışma:

Aldığımız ilk bilgiler ve diğer toplumlarda yapılan araştırmalar (Butcher ve Pancheri, 1975) bize yeni normların gerekli olduğunu göstermektedir. Normal denekleri kapsayan bir normatif grup seçilecektir. Ancak Türkiye çapında bir örneklem seçmek uygulama zorluğu ve gerekli finansmanın olmaması nedeniyle olanaksız görülmektedir. Bu nedenle mümkün olduğu kadar toplumun çeşitli sosyo ekonomik kısımlarından ve değişik bölgelerinden normal insanlar seçilecektir. Yaş aralığı 16-60 arasında olacak, örneklemin yarısını kadın, yarısını erkekler oluşturacaktır. Test uygulanan bireylerden cinsiyet, yaş, eğitim, yaşadığı yer, baba mesleği, baba eğitimi gibi temel bilgiler alınacaktır.

II. Faktör Yapısı:

Alt testler ya da maddelerin değişik kültürlerdeki korelasyonel yapıları aynı mıdır?

Amerikan formunun faktör analizi genellikle iki ya da daha çok faktör vermektedir. İki kuvvetli faktörden birine genellikle Psikopatoloji, diğerine ise kontrol adı verilmiştir.

Mf ve Si alt testlerinin de katılmasıyla 14 değişik toplumda yapılan faktör analitik çalışmanın sonucunda (Butcher ve Pancheri, 1975) dört faktör bulunmuştur. Genel olarak değişik kültürlerdeki faktör yapısındaki benzerlik şaşırtıcıdır. Bu faktörler, 1) Psikopatoloji, 2) Aşırı kontrol, 3) Sosyal ağaç dönlük, 4) Maskülinite-Femülinite olarak adlandırılmıştır. Testin Türkçe formunda da benzer faktör yapısı bulunacak mıdır? Bu nedenle faktör analitik bir çalışmanın yapılması da düşünülmektedir.

III. Geçerlilik Çalışması:

Testin ayrıca hastaları tanı grubuna ayırmada ne derecede başarılı olduğunun saptanması gerekmektedir. Hastaların Ankara'da Gölbaşı, Hacettepe, Gül-

TABLO III
DEĞİŞİK GRUPLARDAKI TEST-TEKRAR EMST GÜVENİRLİĞİNİN KARŞILAŞTIRMASI

Alt Testler	Türkçe-Türkçe	İngilizce-Türkçe	İngilizce-İngilizce (9 galısmannın birleşimi)	Almanca-İngilizce, İspan.-İngilizce İngilizce birleşimi
L	.63	.68	.61	.61
F	.53	.46	.62	.81
K	.88	.59	.69	.88
H _s	.89	.74	.59	.65
D	.77	.43	.74	.82
H _y	.82	.62	.62	.66
Pd	.87	.74	.71	.83
Mf	.81	.83	.80	.75
Pa	.51	.43	.61	.58
Pt	.84	.69	.77	.81
Sc	.86	.59	.63	.71
Ma	.70	.77	.70	.74
Si	.89	.89	-	.83

hane Hastanelerinde, İzmir'de ise Ege Tıp Fakültesi Hastanesinde psikiyatrik hastalara MMPI uygulanması başlanmıştır. Değişik kurumlarda tanı birliği sağlanabilmesi için tanımlar Feighner ve arkadaşları (1972) tarafından geliştirilen tanı kriterlerine göre korunacaktır. Hastanelerden her hasta için istenen bilgi Form 1'de gösterilmiştir.

Hastaların aldığı klinik tanımlarla MMPI kod tipleri karşılaştırılacaktır.

KAYNAKLAR

1. Butcher, J. ve Pancheri, P., (Ed.)
A Handbook of Cross-National MMPI Research, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1975.
2. Feighner, J.P., Robins, G., Guze, S.B., Woodruff, K.A., Winokur, G., ve Munoz, R. Diagnostic Criteria for Use in Psychiatric Research *Archives of General Psychiatry*, Vol.26, 1972.
3. Savaşır, I. Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterinin Türk Toplumunda Uygulanması üzerine bir Çalışma. *Onuncu Milli Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii, 1974.